

Szerkesztőségi iroda:

Nagybecskerek,

Zápolya-utca 1-ső szám,

hová a lap szellemi részét illető minden közlemény intézendő.

Kiadóhivatal:

Pleitz Fer. Pál könyvnyomdája
Nagybecskerek, Zápolya-utca 1.
hová a hirdetések, az előfizetések és a lap szétküldésére vonatkozó felszólalások intézendők.

Telefon 21. szám.

TORONTÁL

POLITIKAI NAPILAP.

Felelős szerkesztő: Dr. Brájer Lajos.

Előfizetési árak:

Egész évre ——— 24 kor.
Félévre ——— 12 .
Negyedévre ——— 6 .
Egy hónapra ——— 2 .
— Egyes szám ára 8 fill. —

Hirdetések

a kiadóhivatalban fogadtatnak el.
Azonkívül az összes hirdetési irodákban.

Megjelenik

vasár- és ünnepnapok kivételével
mindennap délután 5 órakor.

Nagybecskerek, 1903.

XXXII. évfolyam. 183. szám.

Csütörtök, augusztus 13.

Nem a személy, hanem az elv.

Nagybecskerek, augusztus 13.

Valóban nagyon csodálni való, ha a szabadelvű pártban még az adott viszonyok közt is surlódások léteznek a miatt, hogy kit tartanak méltónak, hogy a jövő vezető legyen. Hiszen valóban nem nevekről és személyekről van szó, hanem befolyási körökről, arról, hogy melyik férfi lenne legjobban képes a szabadelvű program fentartása mellett a helyzet kibonyolításához hozzájárulni azzal, hogy a nemzeti kívánalmak immár elkerülhetlenné vált megvalósításának alapján az alkalmas eszközöket formulázza és javaslatba hozza.

E javaslatoknak sem a magyar nemzet fejlődésképpességét megszükiteniök, sem az 1867: XII. t.-c. alap gondolatát megváltoztatniök vagy beszűntetniök nem szabad. Akárki felel meg teljes mértékben e feltételeknek, ahhoz teljesen csatlakoznia kell a pártnak a maga egészében. Neveltséges, ha szemrehányást akarnának tenni a szabadelvű pártnak, hogy e férfi iránt egyenlőképpen lelkesülhetne, mint lelkesül ama férfi iránt, ki hivatalba lép.

Éppen ez mutatja, hogy e pártnál a személykultusz nem volt mértékadó, de a jövőre sem szabad, hogy mértékadó legyen; mutatja, hogy támogatását annak adja, kit az adott viszonyok közt legkíválónb tart arra, hogy a párt politikai alapelveit megvalósítsa.

Tehát most is így kell, hogy legyen. És ezért mi sem szükségesebb, mint hogy az összes vezető elemek egymás közt nemcsak a cél fölött, mely voltaképpen pontosan adva van, hanem az irány fölött is megegyezzenek, melyben e cél el lehet és kell érn.

Ha szabadelvű párt alapelveit azért fogadták el, mert az ország java csak ez alapelvek követésében látszik biztosítottnak,

akkor szükséges, hogy az adott zavart viszonyok közt a hazafiasság annál hatalmasabban fellobogjon, minthogy e lángban a személyes hiúság minden törekvése megemésződik.

Csak az egyesült szabadelvű párt képes győzni, de hogy győzhessen, mindennek előtt teljesen egységesnek, teljesen összeforrottnak kell lennie.

Változások a kereskedelemügyi minisztérium szervezetében. A kereskedelemügyi miniszter a minisztérium iparfejlesztési, illetve ipari és kereskedelmi szakosztályát két részre osztotta akkép, hogy annak 1. és 2. ügyosztálya IX. A., 3. ügyosztálya pedig IX. B. szakosztály megjelölést kapott. A IX. A. szakosztály, melynek vezetőjéül Hegyeshalmi Lajos dr. miniszteri osztálytanácsost rendelte ki a miniszter, három ügyosztályra oszlik, a IX. B. szakosztály vezetésével Péterffy Lajos miniszteri osztálytanácsos bízott meg. A IX. A. szakosztály ügykörébe utaltatott a kereskedelmi és iparkamarák és kiállítások ügyei (1. ügyosztály), gyári és kisipari ügyek (2. ügyosztály), az ipari szövetkezetek, háziipar, közszállítások és a magyar királyi kereskedelmi múzeum (3. ügyosztály); a IX. B. szakosztály pedig az ipari és kereskedelmi oktatás ügyeit tárgyalja.

HIREK.

Tájékoztató.

A gőzfürdő (telefon 118. szám) minden nap reggeli 1/6 órától kezdve délig az urak részére nyitva van; hölgyek részére minden kedden és pénteken péltől 5 óráig délután; ugyanazon napokon este 1/6-tól 1/8-ig urak részére is. Vidéki hölgyek részére minden nap délből gőzfürdő. A kádfürdő egész nap nyitva marad. Zuhanyfürdő egész nap.

— **A király születésnapja.** Mind minden évben, az idén is kegyelettel ünnepli meg az ország augusztus 18-ikán a király születésnapját. Nagybecskereken a róm. kath. templomban délelőtt ünnepi istentisztelet lesz, augusztus 17-ikén este 6 órakor pedig az izraelita templomban lesz istentisztelet.

— **Desseffy püspök Lippán.** Jelentették már, hogy Desseffy Sándor megyés püspök, a ki jelenleg Reichenhallban üdül, e hó végén tér haza, hogy a lippai királyhadgyakorlaton a király fogadtatásán részt vegyen. A megyés püspök kíséretében Wittenberger Antal oldal-kanonok és Pacha Agost titkár lesznek, a kik a püspökkel a radnai szent ferenczdi zárdában fognak megszállni, a hol tudvalevőleg Ferenc Ferdinánd trónörökös is lakni fog. A zárdában már megkezdtek a szükséges tatarozási munkálatokat a magas vendégek lakosztályai részére.

— **Honvédeink a királygyakorlaton.** Az 5-ik honvédegyezred itt állomásozó zászlóalja ma délután 5 óra 21 perckor indult el a nyári nagygyakorlatra külön katonai vonaton. A zászlóaljat Kamenzky Rezső százados vezette. Katonáink Nagybecskerekről egész Gavosdlig vonaton, onnan pedig gyalog mennek Ebendorfba, a hol a nagygyakorlat lesz. A királygyakorlat szeptember 3-tól szeptember 7-ig bezárólag fog tartani, amikor is ő Felsege szemlét fog tartani a 7. és 12-ik hadtest fölött. A nagygyakorlat ezután véget ér s honvédeink előreláthatólag szeptember 8-án fognak visszaérkezni Nagybecskerekre.

— **A közp. fősolgabíró szabadsága.** Daniel Ferenc közp. fősolgabíró néhány napi távollét után visszaérkezett Nagybecskerekre. A főbíró, miután hivatalos elfoglaltsága lekötö, csak később megy szabadságra.

— **A tanítók köszönete.** A Délmagyarországi Tanító-egylet a Nagybecskereken lefolyt tanítói nagygyűlésre vonatkozólag a következő köszönetnyilvánítást küldte be hozzánk:

A Délmagyarországi Tanító-egylet folyó évi augusztus hó 5-én Nagybecskerek városában megtartott XXXVII. közgyűlésének erre vonatkozó határozata értelmében van szerencsénk Délmagyarország tanítószövetségének ez uton halás köszönetet mondani: Nagybecskerek város tekintetes képviselőtestületének, tanácsának és hazafiasságának a XXXVII. tanítógyűlés tagjainak nyújtott szíves fogadtatás- és magyar vendégszeretetért; nagyságos S. z. a. b. Ferenc apát-plébános és országgyűlési képviselő urnak az ünnepélyes isteni tisztelet celebrálásáért; a XXXVII. tanítógyűlést rendező helyi bizottság elnökének, tek. Perisics Zoltán polgármester urnak, a rendező-bizottság elnökének, tek. Baaden Károly igazgató urnak,

A „TORONTÁL” tárcája

Fekete János és Voltaire.*)

— A „Torontál” eredeti tárcája. —
Irtá: dr. Morvay Gyózó.

Az udvari életnek egy másik, mind Fekete belső világára, mind irodalmi jelentőségére nézve sokkal fontosabb esemény Voltairrel folytatott levelezése. Az ugynevezett felvilágosodás hívei a XVIII. századot Nagy Frigyes nyomán Voltaire századának szeretik nevezni. Nem tekintve az ily elnevezéseknek egyoldalúságát, minden rangu irodalomtörténet elismeri azt a nagy, a közfelfogást átalakító hatást, melyet a francia írónak szépsége és maró gunya a korabeli teológiai, társadalmi és politikai viszonyokra, korának nagy politikusa, írókra és egész nemzetekre gyakorolt. Ezt a befolyást előmozdította, hogy a nagy költő részint hiúságból, önzésből, részint eszméinek általános terjesztése miatt korának kiváló egyéniségeivel személyes és levélbeli érintkezésben állott. Ismeretes dolog, hogy ezt a levelezést legszívesebben a hatalmas levő nagy urakkal füzte és vele biztosította, hogy fölülről hasson azok udvarára, az írókra vagy a népre. Nem számítva azt, hogy az erkölcsi befolyás mellett igen nagy anyagi haszonra is törekedett, elvitázhatlan tény magas kulturális jelentősége és világrázó, a közfelfogást felforgató és átműtő hatása.

A XVIII. század benne látta azt a szellemi erőt, mely hivatva volt a kort nem külső fordalmakkal, háborúkkal javítani, hanem a gondol-

kodást és lelki életet reformálni. És ehhez a meggyőződéséhez még akkor is ragaszkodott, midőn Voltaire ígéréit nem váltotta be, ellenmondásait nem simította el, sőt életmódjával, tanításával ellenkező színben tünt fel. Nagy Frigyes még botránys megváltásuk után is, bár nem tiszteli, bámulja és ragaszkodik hozzá.

Ez a lelkes fejedelem ifjúkori ábrándját látta benne s Voltaire munkái faszéles hatással voltak fiatal lelkére. Szerinte azok a századnak és az emberiségnek becsületére valának. Bannök a költő és a tudós egyesült. Ő az első, aki metafizikai gondolatokat költői formába öntött. Szemében a Henriade, Césár, Alzire, a Pucellé, a XIV. Lajos százada az emberiség boldogítását célzó munkák, írója az igazság fölfedője, az erény mintaképe, a kiválóan becsületes ember, aki népet és fejedelmet egyaránt oktathat. A nagy király tőle tanulta az emberszeretetet, irataiból a költészetet és bölcsészetet. Mély irigység fogja el, hogy du Chatelet marquise Voltaire körében él és ennek szeretetét élvezi! Legfőbb vágya, hogy ne haljon meg látása és ölelése nélkül!

Voltaire berlini tartózkodása és németországi szereplése megnyitotta a király szeméit s a személyes érintkezés kezdetben a mily meleg volt, lassankint épp oly gyűlöletessé vált. Voltaire pénzügyi üzérkedései és csinyjei a barátságot megtörte s távoznia kellett. „Voltairet a Parnassuson meg kellene bélyegezni” — írja Frigyes Algarotti grófhhoz, „Pádua kedves hattyújához.” — „mert benne gyáva, aljas lélek lakik, mely nagy lángelmével párosul s kinek majom szokásai vannak”, „hitvány és gazember”, „nem szeretné, ha jellemben Voltairehez hasonlítanák”.

E lángelmét és nagy észet azonban sohasem felejtí el és a botránysan megszakadt viszonyt később felújítja, verseit hozzá küldi, fölszólítja, hogy a béke érdekében írjon, örvend, ha Voltaire

foglalkozik vele, inti, hogy tegyen jót az emberekkel s nagy örömmel látatja d'Alemberttel, hogy Voltaire szobrát készítik. A mily mély volt az ifju vonzalma, szeretete és imádata, a mily kinyilatkoztatásnak vette munkáit s tanulmányozta azokat, ugy nem tudta az egy ideig gyűlöletessé fajult viszonyt mindvégig megtartani, hanem visszatért ifjúkora szeretetéhez.

Ez királyi tett, mely előkelőséggel és nemes gondolkodással párosult.

Ritka hosszú barátság volt ez, melyben inkább a nagy király bámulatos rajongását, mint Voltairének kitartó ridegségét, hű önzését és számító üzérkeszemetét csodáljuk. Amde Voltairének királylyal volt dolga s annak fényéből sok esett személyére és munkáira. A tollforgatás nagy mestere értette is, hogyan kell összeköttetéseket teremtenie hercegi és királyi imádói körében.

Pikáns részletekben kevésbé gazdag Ligne herceggel kötött ismeretsége, a ki fölkereste (1763) s nála tartózkodott s kivel levelezett. A magyaroknak és a magyar katonaságnak e kiváló barátja Feketét is közelebbi viszonyba hozta Voltairerel. A Bécsben tartózkodó herceg szabad gondolkodása és franciás modora lekötötte nemcsak az udvarnak, hanem Feketének hajlandóságát is. Itt Lotharingai Ferenc és környezete jó talajt vetett a francia szellemnek. A színházban Voltaire, La Chaussée, Falbaire, Menier, Destouches és Marivaux darabjai jártak, jóllehet Voltaire és Rousseau munkái az Indexre kerültek, jóllehet Mária Terézia feltétlen szellemétől és fának megtiltotta, hogy Voltairerel foglalkozzék vagy európai útjában meglátogassa. Ennek ellenére a bécsi és a magyar arisztokráciának gyönyörűsége Voltaire szelleme, gunya, szarkazmusa és elmésége. Ez a rajongás, imádat átragadt az udvarnál tartózkodó testőrökre is.

És ez könnyen magyarázható.

* Részlet a szerzőnek a „Történelmi Életrajzokban” megjelenő galánthai gróf Fekete János című munkája III-ik könyvéből.

nemkülönben a helyi bizottság minden egyes tagjának a XXXVII. tanítógyűlés szép sikerének biztosítása körüli szíves fáradozásukért; a nagybeeskereki sajtó tek. szerkesztőinek jóindulatú támogatásukért; tekintetes Sireitmann Antal főgimnaziumi rajztanár urnak a „Művészet a gyermekéletben” című rajzkiállítás rendezéséért; az estélyt rendező-bizottság vezetőjének és minden egyes tagjának, nemkülönben az igen tisztelt műkedvelőknek szíves közreműködésükért; a t. kaszinó-társulatnak 40 korona adományért, továbbá tek. Bányai Jakab igazgató urnak a balatoni kirándulás rendezéséért és végre a nagybeeskereki állami elemi népiskolák tek. tantestületének a XXXVII. tanítógyűlés rendezése körüli szíves közreműködésükért. Fehértemplom, 1908. augusztus hó 10-én. A Délmagyarországi Tanító-egylet nevében: Molnár József, elnök helyettes. Zsuttty Béla, egyl. titkár.

— **Lemondás.** Dr. Nenadovics Lyubomir pancsovai városi orvos, kit nem régen a fegyelmi hatóság dorgálásra ítelt, állásáról lemondott.

— **Kiállítás Pancsován.** Szombaton délután a városháza nagytermében Mattanovich Adolf polgármester elnöke alatt értekezlet volt, a melyen egy ipar- és gazdasági kiállítás rendezését hozták szóba. Elnök jelenti, hogy a városi törvényhatóság már tavaly októberben kimondta egy ipar- és mezőgazdasági kiállítás rendezését s e célra 12.000 koronát szavazott meg. Az összes jelen voltak a kiállítás rendezése mellett nyilatkoztak. A kiállítás védnökévé megválasztották a város népszerű főispánját Zákó Milánt, elnökké Mattanovich Adolf polgármestert, jegyző Sztodola Pál állami néptanító.

— **Uj kamarai tagok.** Pancsováról jelentik: Az ipar- és kereskedelmi kamarában a legutóbbi választáson megválasztották az alábbi tagoknak: Stojcsics János és Stefanovics Döme kereskedőket, Szamet Henrik és Seidel Henrik iparosokat rendes tagoknak, Horeich Antal és Lohrer Hugó póttagoknak.

— **A bileki halálos mars.** Ismeretes, hogy a katonai hadvezetőség szigorú vizsgálatot indított a szerencsétlen végű bileki mars ügyében, amelynek eredményét már közli a hadsereg rendeleti lapja. Eszerint Rabenhorsti Dragoni Alfonz tábornokot, a 6. hegyi-dandár parancsnokát, telekisi Török István ezredet, a 12. gyalogezred parancsnokát és Eichensiegi Grünvald Albert ezredet a 12. gyalogezredben, felmentették jelen állásuktól. Ehenmayer Ernő főhadnagyot, aki a századát parancs ellenére pihentette, megdicséreték.

— **Jótekonycélú táncvigalom.** A kiszombori Emilia-ovoda augusztus hó 23-án Csámpai János zenekara mellett a gazdasági olvasókör termében, az Emilia-ovoda javára jótekonycélú táncvigalmat rendez. Belépő-díj 2 korona, kezdete 8 órakor.

— **A meleg.** Az utóbbi esztendőben ritkán volt alkalom arra, hogy a nagy melegnek rovatot nyitottak az újságok. Az idei nyár azonban úgy látszik kivételt képez, mert olyan melegek járnak, hogy már nem is afrikai, hanem valósággal

bileki meleg, szóval veszedelmes. Ma például délben 35 fok C. meleg volt árnyékban. Hogy a napon milyen meleg volt, azt meg sem lehet állapítani, mert még a hőmérők is árnyékba húzódnak a forróság elől. A meteorológiai intézet mai jelentése már némileg biztatóbb, mert bár meleget jósol, de „nyugaton espadékok.” Ez ugyan olyan dononai jóslat, de hátha éppen ebben van a bizonyosság. Amíg pedig a mennyei espadékokat megkapjuk, addig csak izzadjunk a magunk espadékában. Éppenséggel nem kellene, de hát ha muszáj.

— **A szegedi ügyvédi kamara és a király születésnapja.** A Sz. és V. írja: A szegedi ügyvédi kamara vasárnap délelőtt értekezletet tartott. Dr. Rósa Izó elnök távollétében dr. Nyilassy Pál alelnök vezette a tanácskozást. Az értekezletnek nem mindennapi tárgya volt. Ő felségének augusztus 18-iki üdvözlése, melyet a kamara a király születése napján a főispán előtt évenként tolmácsolni szokott, eddig hallgatlagos gyakorlata volt a kamarának. Az értekezlet most kimondta, hogy ez a szokás abuzusnak tekintendő, mert a kamara független testület s mint ilyen, nem ismerheti el a főispán fölöttes hatóságát. A kamarának csak az igazságügy-miniszter lehet fölöttes hatósága. Ezt az elvi álláspontot határozatba foglalták, melyet végzésileg közöltek a Karlsbadban üülő elnökkel. Természetesen a kamarát határozatnak semmiféle más céltól tulajdonítani nem lehet.

— **Mulatság.** Homolicon a tanuló-ifjúság sikerült műkedvelői előadást rendezett a szegény iskolás fiúk javára. Az előadás nagy tetszéssel működtek közre Predragovics Szidike és Ilona, Lukics Mici, Weinberger Vilmos, Wéber György és Wellisz Ferenc. A műkedvelői előadás után tánc volt. A mulatságon nagy közönség vett részt nemcsak Homoliconról, de Sándorregyházáról és Szarcsóváról is.

— **Katonák veszedelme.** Említettük már, hogy a Magyar Szákos község mellett folyó hadgyakorlaton Bugyi János tizedest agyonlőtték. Az esetről most még a következőket jelentik: A szegedi negyvenhatodik gyalogezred állomásának: Magyar-Szákosnak a szomszédságában, Vizeg községben van elszállásolva a 29. gyalogezred, melynek egy része Nagybeeskereken, más része pedig Temesvároint szokott állomásozni. Ez az ezred szombaton délelőtt harcászati céllovészetet tartott a Magyar-Szákos mellett levő Obianda puszán. Az ezredes a szegedi 46. gyalogezredtől kért embereket, hogy a céllovészetnél segédkezzenek. Az ezredes át is engedett ötven embert, a kik a céllalok felállítását és szükség szerű eldöntését teljesítették. A segédkezés céljából küldött 50 katoná között volt egy Bugyi János nevű földes (csanádmezei) ember, aki a 46. ezred 4. századánál tizedesi rangban szolgált. Javában állott már a céllövészet, a mikor a vezénylő tiszt felbeszakította azt, mert halálos szerencsétlenség történt. Bugyi János tizedest ugyanis agyonlőtték. A manicheer golyója balszemén hatolt be a fiu fejébe

és azt keresztülfürta. A szerencsétlen ember nyomban meghalt. Az ezredorvos megejtette a vizsgálatot, mely után Magyar-Szákosra szállították és azonnal táviratozták Fődeákon lakó szüleinek. A jómódban élő földműves embereket annál fájdalmasabban sújhatta a megrendítő hír, mert egy huszar fiuk néhány év előtt szintén szerencsétlenségnek lett az áldozata. Az a lö rugta agyon.

A táborból az a hír is jön, hogy a roszt víz és egészségtelen lakások következtében tifuszt járvány ütött ki a katonák között. A féltelmes betegség keletkezésének — a roszt vizen kívül — tulajdonképen oka a következő: Nappal rendkívüli melegség uralkodik, a melytől éjjeli hidegség vált föl. Az ezred nagy része a szabad ég alatt kénytelen aludni. E miatt a napokban mérlepett a tifusz, mely ugyan még nem nagy mértékben pusztít. Legtöbb beteg van a 12. században. A szörnyű kínok közepette fetengő legényeket egy helyre szállítják s legközelebb a temesvári csapatkórházba szállítják őket.

— **A vásár.** Ma kezdődött meg Nagybeeskereken az augusztus havi országos vásár, amely a forgalmat illetőleg messze felülmúlja az id. vásárokat. A felhajtás egész nap szakadatlanul tartott. A délelőtti órákban 3879 szarvasmarha, 1315 sertést és mintegy 700 darab juhott hajtottak fel. Ami az árakat illeti, azok nagyon különbözők. A fejős tehet darabjért 160—230 koronát kérnek. Egy pár ökröt 500—720 korona; 1 éven aluli sertések párja 60—80 korona, míg egy pár öreg kocart 180—200 koronát is elkernek. Egy pár juh 30—40 koronába kerül. A szarvasmarha, de különösen a sertések nagy kelendőségnek örvendenek. A felhajtást délután és holnap még folytatják.

— **Leesett a padlásról.** Kormányos Lipót műszaki gépész, ki már régebbi idő óta az Ujváry-féle fakerekedésben van alkalmazva, tegnapi délután akart a padlásra felrakni szerencsétlenségére azonban elvesztette az egyensúlyt s a padlásról a földre zuhant s fején és vállán súlyos sérülést szenvedett. A szerencsétlenül járt munkást rögtön beszállították a kórházba, a hol nyomban orvosi gondozás alá vették. Sebei súlyosak ugyan, de nem életveszélyesek.

— **Halálos szerelem.** Lippáról írják: Szabó Lajos 15 éves fűszerestanonc beleszeretett gazdája csinos szobalányába, a ki azonban sehogyszem akarta viszonzni a nálánál sokkal fiatalabb ifju szerelmét. Szabó e felett való bánatában tegnap a padlásra felakasztotta magát s mire rákadtak, halott volt. Ma délután temették a temető halottas házából.

— **Véres családi dráma.** Temes-Gyarmata község lakosságát tegnap óta egy véres kimeneteleű családi dráma tartja izgatottságban, melynek szereplői: Hach János orosz születésű 32 éves pintér, a felesége és ennek kedvese. Hach néhány hónappal ezelőtt feleségül vette Kriszt Magolnát, aki mindezek dacára hűségesen kitartott kedvese, Ráp János asztalossegéd mellett. Mindenki tudta ezt a községben, csak a férj nem. Végre a napokban az asszonynak egyik „jó” barátja figyelmeztette a férjet, aki megleste hűtlen nejét, a

Voltaire és alkotásai egy és ugyanazon egyéniség. Benne a lángelmének és a közönséges átlagos embernek jellemvonásai egyesülnek. A mily felületes sokszor ítéleteiben, tárgyalásában és okoskodásában, a mily szívesen kölcsönzi át az eszméket más írótól és azokat a magáénak árulja, a mily önző gondolatainak terjesztésében, a mily közömbös sokszor magasabb gondolkodás iránt, vagy üldözi azt, a mily korlátolt az ő pozitívista fölfogása, szegényes és rideg eszmének alapja, amily kevés képzelőtehetséggel működik és pszichológiája teli ellenmondásokkal: épp oly fölszínes életében, melyet ösztönszerű önzése irányít. Az angolokat utánozza és a brittek böleleleti gondolkodását Franciaországba ülteti át. Egoizmusa következetes, mint a legügyesebb bankáré: közömbös az emberi kiválóság, nagyság és törekvés irányában, mit Rousseau és Frigyes ellen intézett működése bizonyít. Épp annyira kegyetlen az emberi gyarlóság iránt, a mennyire elnéző saját hibáival szemben és reszket, hogyha hiúságán a legkisebb csorba esik. Ez átlagos, sokszor közönséges és hitvány vonások mellett azonban kortársai fölött erősen kimagasló kvalitások egyéniségét és munkásságát becsessé teszik. Iratainak és életének ez a jobbik fele volt az, melylyel korát vezette, mely miatt a rajongók ezrei környezték s mely a legelőkelőbb köröket is lebilincselte, sőt a XVIII. század gondolkodását és érzelmeit átforgalmazta. Bátor-ságát, mondhatnók vakmerőségét a korabeli nagyhatalmakra, előkelőségekre, királyokra és arisztokráciára való támaszkodása növelte, épp ez biztosította szellemi függetlenségét, gunyolódásának sikerét és hatalmaskodását. Irálya faszélnál és sajátságos: hosszú mondatok, rövid, velős, villanásszerű mondásokkal, erős összefoglalások világos és szemléletes tárgyalás után.

Bár sokszor téved, tévedései a valószínűség látszatával bírnak, ítéletei sokszor helyzetitéletek,

néhá tarthatatlanok és ellenmondásosak, jóllehet arra törekszik, hogy kortársainak ellenmondásait följejtse és egybehangzó ítéleteit elfogadja. Gyűlölettel ostromozza a belső romlás okait, a rendiséget, a katholicus egyház hierarchikus szervezetét, főleg ennek a világi hatalomra irányított törekvését. Emberiesebb büntető törvényeket, a népoktatás javítását, igazságosabb adórendszert, a lelkiismereti és sajtószabadságot, az öntudat által nyilatkozó isteni igazságszolgáltatást hirdeti, a közintézményeknek korszerű átalakítását hangoztatja. E mellett fölötté arisztokrata, ki a grófi címet hajhászsa, alázatosság nélküli konzervatív ember, ki meglehetősen jól érzi magát s az alkotmány megőrzésében óvatos, a zsidóságot üldözi, de pénzüzerkedésben velük szövölkedik, tagadása nem mély, az emberek nevéstéges oldalait kihasználja s vallása angol eredetű biblikus deismus. Van természettudományi meggyőződése, melyet Angliából hozott. Galilei, Toricelli, Newton és Bacon mintái. Az asztronómiát és a kemiát kedveli s minden horoszkopnak, babonának és boszorkányhitnek ellensége. Ebből eredt a természetfölötti iránt érzett ellenszenv, minden vallás megvetése, epikureizmusza, optimizmusza és pozitívizmusza. Hiányzott benne a költőnek mániája, a képzeletű és az ösztönszerű naivság, minél fogva sem Homert, sem Shakespearert élvezni nem tudta, sőt a humor nem eleme, hanem az értelmén átszűrű ironia és a szarkazmus. Értelmi s nem kedélyember. Legnagyobb érdeme az ő hatása és sikere, melyet kegyetlen önzéssel és egy diplomatának ügyességével s feltékenységével ellenőrzött és irányított. Hatását előmozdítóit, hogy kora az ily vegyes gondolkodás iránt fogékony volt, hogy az él és guny tábora mindig nagyobb a higgadt és mély érzelmeknél, hogy a virtuozitás mindenkor nagyobb hallgatóságra, számíthat az eredetiségénél. Előmozdította sok-irányú munkássága, főleg kiváló és mesteri

románjai, felbecsült színműveit s a remek elbeszélő próza.

Ez a hatás Franciaországban kívül aratta legszebb babérait. A távolság elenyészlette az önzést, a hiúságot, a hideg számítás közeli arányait s kivette magának az átlagostól a hasznost, a közkeletűvé váló eszmékből a jót. Így volt ez Magyarországon is. Bessenyei szemé előtt Voltaire eszméi lebegnek, vele küzd az anyagság ellen, mivel Voltaire szerint a materia gondolkodik. Ő is indeterminista, a korlátlan szerető, mint az ifju Voltaire volt. Baresay levelezése voltaire-izű. Orey is utánozza egy-egy versében, Péceli leveleiben, Lackovics-, Hajnócy-, Bacsányiban, Verseghyben és Gvadányiban Voltaire eszméire bukkanunk. De a legnagyobb imádója Fekete János, aki a mesterrel a legkövetlenebb összeköttetésben állott, s a ki mindezek előtt megszólván tőle lett fölkenve eszméink magyar, vagy — mint Voltaire mondja — „hun” terjesztőjévé.

A Voltaire-imádatban előző nem hang-sulyozható körülmény, hogy jobbára az ifjúság rajongását tudta felkeltetni. Az az ifjúság, mely minden új és nagynak látszó iránt fogékony, mely szereti a rombolást s azzal tetszeleg, hogy újat épít a régi, az elavult helyébe, mely természetes felületességével nem hat még a dolgok mivoltáig, mely kedveli az él, a guny feyvereit, mely minden nagy és fenségesért lelkesedik. Nagy Frigyes, Ligne herceg, a magyar testőrség, a francia forradalom nagy alakjai és Fekete János már ifju korukban szeretik őt. Van olyan, aki 12—14 éves korában mohón szívja magába átalakító eszméit. Voltaire-láz ragadta meg a világ franciául tudó ifjúságát és ez egyik jellemző vonása a XVIII. század második fele irodalmának is.

A sok ok közül, melyet Fekete fölhoz, hogy a költői pályára adta magát, a legerősebb Voltaire biztatása. A többi, mint a szerelem, Linge herceg, Orey Lőrinc, gróf Bethlen László barátsága,

mikor kedvesének lakására ment. A felbőszült férj rajta csipte őket és előbb az asszonyra lőtt, kit a golyó csak horzsolta, azután a csabítóra szegezte pisztolyát. Kétszer dördült el a pisztoly és életveszélyesen megsebezve terült el a régi kedves. A történet után a férj önként jelentkezett a községházán.

A ki reklámcédulákkal fizet. A varesku Márián bolduri lókupec nem a legjobb hírnévnek örvendett a faluban. A legutóbbi karánsebesi vásáron egy újabb bünnel terhelte lelkiismeretét. Egy tudatlan, szegény parasztembertől vásárolt ugyanis egy lovat, melyért kilenc darab reklámcédulákat adott, azután felkapott a lóra és elvágatott. A csendőrség most keresi.

Hamis koronások. Schragger Antal dentai lakos a minap a karánsebesi országos vásárra hajtatott, hol az egész vásárt elárastotta hamis öt és egykoronásokkal. A rendőrségnek még idejekorán sikerült a tettest kinyomozni, kinek dentai lakásán egy dupla ülésű székben a pénzhamisításra szükséges prést is megtalálták. Beszolgáltatták a kir. ügyészségnek.

Öt éves gyujtogató. Krischán László kiskalodi gazda öt éves fiaeskája, Péter játék közben felgyújtotta édes apja szénafészerét, melytől a szomszédos sertésöl és istálló épülete is tüzet fogott és teljesen leégett. A tűznök több sertés és egy tehén is martalékává lett. A kárt tízezer koronánál is többre becsülik.

Mérsékeltáru jegyek Szent-István napjára. A m. kir. államvasutak igazgatóságától vett értesítés szerint a magy. kir. államvasutak, valamint a kassa—oderbergi vasut magyar vonalainak összes állomásairól, az üzemükben álló helyi érdekű vasutak állomásainak és a szomszédos forgalomnak kizárásával, mind a három kocsi-osztályra nézve úgy a gyors, mint a személyvonatokon Budapestre mintegy 30%-kal mérsékelt áru menettérti jegyek adatnak ki. Ezen menettérti jegyek f. évi augusztus hó 16—20. napján, az utóbbi napon azonban csak a reggeli órákban, valamennyi személyszállító vonathoz (expresszvonatok kivételével) fognak kiadatni. A menettérti jegyek 5 napig érvényesek, oly módon, hogy a kiadás napját első napnak számítva, a visszautazást legkésőbb az 5-ik nap éjféli előtt meg kell kezdeni, megjegyezvén, azonban, hogy a visszautazás legkorábban csak augusztus hó 20. án délután történhetik, korábbi visszautazás esetén a jegyek érvénytelenek. Utmegszakításnak sem menet, sem jövetkő nincs helye. Gyermekekre külön kedvezmény nem engedélyeztetik.

Halál a kocsi kerekei alatt. Módosról írják: Balán Demeter csákováci jómódu gazda ugyanis buzakévékkel magasra megrakott kocsiján hazafelé igyekezett. Utközben saját vigyázatlansága következtében leesett a kocsiról, annak kerekei alá került és oly súlyos belső sérüléseket szenvedett, hogy ott a helyszínén meghalt.

az udvar kedvezése még sem oly döntő és hatalmas, hogy az önmagát komolyan bíráló egyéniség magát valóban művésznek vagy költőnek higgye. Amde Fekete sokkal erősebb jellem, semhogy magát elkapatta volna. „Messe sem tartom magamat Voltérnak”, mondja egy helyen, de azt hátran hirdeti, hogy ő avatta poétává.

Tudod, hogy nem féltém Frantznak dudájától,
S néha ditsirtettem öreg Voltérjától;
De magyar Voltérnak magyar versben írni,
Arra, hidd el, engem csak te tudtál bírni.

S amit a „Mes rapsodies” előszavában hangoztat, hogy Voltaire dicséretei el nem vakították, hogy az csak az ifju embert lelkesítette, hogy eléggé meg van győződve költői tehetségének közepszerűségétől, hogy verstanban adott oktatásai vezették be a verselésbe azt épp oly egyszerűséggel mondja egyik magyar versében:

Tudod, hogy Voltérnak kegyes ditsérése,
Végre poétává tett bölts vezetése;
Tudod, mert te gyűjtéd azon két könyvemet,
Kinn a nyomtatásba nem látják nevemet.

Kazinczy Ferenc által lett ismeretessé és majdnem példabeszédszerűvé Feketének az a későbbi, mások által is gyakran emlegetett jellemzése: „Nagyon elmés, nagyon eleven és lelkes ember és széles olvasásu. Erkölcsiben, gondolkozásaiban, módjaiban félig francia, félig török. Atja, az ország bírja, gondos nevelést ada neki, de ny lélekkel bírni nem könnyű, nem oda mennek, hova vinni akarják, hanem a hova menni önmaguknak tetszik. Fekete két kötetben Mes Rapsodies cím alatt adá ki francia nyelven írt verseit s egy példányt két átalag tokajival küldte Voltairenak. Az öreg patriarcha megköszöné a két ajándékot s a mint maga mondá nekem Fekete, francia dévajssággal azt veté mellé, hogy bora jobb, mint a verse. Mások másként, a mint gyanítom, mivel nem hiszik, hogy oly társaságokban élt ember, mint Voltaire vala, ajándékot gorembsággal lehessen megköszönni.”

(Folytatjuk.)

Nyilttér.)*

Mindenütt kapható

Kalodont

nélkülözhetetlen fogtisztító-szer,
a fogakat tisztán, fehéren és épségben tartja.

(68/1—32.22)

*) Az e rovat alatt közöltékért nem vállal felelősséget a szerk.

TÁVIRATOK.

A király budapesti utja.

Budapest, aug. 13. (A „Torontál” eredeti távirata.) Bécsből táviratozzák: O felsége egyelőre elhalasztotta budapesti utazását s valószínűleg csak hétfőn jön Gödöllőre.

A válság.

Budapest, aug. 13. (A „Torontál” eredeti távirata.) A kormányválság ügyében semmi újabb mozzanat nincs s a különböző államférfiak szerepeltetése csupán csak kombináció. A politikai helyzet a király Budapestre érkezéig változatlanul marad.

A nemzeti követelések.

Budapest, augusztus 13. (A „Torontál” eredeti távirata.) Bécsi politikai körökből eredő hírek szerint ma Bécsben fontos tanácskozás lesz a nemzeti követelések ügyében.

A miniszterelnök iskolatársainak találkozója.

Budapest, aug. 13. (A „Torontál” eredeti távirata.) Pécsről táviratozzák: A miniszterelnök iskolatársai ma tartják 35 esztendőös találkozásukat. Nemrégiben K huen-Héderváry Károly gróf miniszterelnököt is meghívták a találkozásra, a mit a miniszterelnök meg is ígért, hacsak különös akadály nem jön közbe. A mostani viszonyok között a miniszterelnök nem mehetett iskolatársai közé s ma barátságos táviratban mentette ki magát.

Az angol király Marienbadban.

Budapest, augusztus 13. (A „Torontál” eredeti távirata.) Marienbadból táviratozzák: Edward angol király ma délután érkezik Marienbadba, a hol a Weimar-szállodába száll. Az angol király augusztus 31-ig marad Marienbadban s onnan Bécsbe utazik királyunk meglátogatására.

A párisi nagy szerencsétlenség.

Budapest, aug. 13. (A „Torontál” eredeti távirata.) Párisból jelentik: A Metropolitan vasuton történt szerencsétlenség színhelyéről már az összes áldozatokat eltakarították s a kiket fölismertek, azokat el is temették. A hivatalos jelentés véglegesen konstatálja, hogy az áldozatok száma 85. A külföldről számos részvétynyilatkozat érkezik Loubet elnökhöz és a párisi községtanácsához. A vizsgálat a szerencsétlenség ügyében folyik, de hogy kit terhel a katasztróféért a felelősség, még ma sem lehetett megállapítani.

A szombathelyi iparkiallítás.

Budapest, aug. 13. (A „Torontál” eredeti távirata.) Szombathelyről jelentik: Holnapután délelőtt 11 órakor nyitja meg Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter a szombathelyi iparkiallítást. A miniszter reggel háromnegyed 9 órakor érkezik Szombathelyre a kiállítás védnökével, Széll Kálmánnal s mindkettőjüket ünnepélyesen fogadják. A kiállítás megnyitását istentisztelet előzi meg, délben egy óraker pedig disztribúció lesz a „Sabária” szállodában.

A görögországi földrengés.

Budapest, aug. 13. (A „Torontál” eredeti távirata.) Mint Athenből jelentik, a minapi nagy földrengés nemcsak Khitéra szigetén okozott pusztulást, hanem Görög-

ország több más helyén is kisebb-nagyobb mérvű rombolást vitt véghez. A földrengés szerencsére reggeli időben történt mikor a falvakban az emberek már nem voltak a házakban s így emberélet nem esett áldozatul.

Budapesti gabonatózsde.

Budapest, 1903. augusztus 13.

A készáruüzlet hivatalos árjegyzései:

B u z a	Kilóg.	50 kilogr. ára		Kilóg.	50 kilogr. ára	
		kor-tól	kor-ig		kor-tól	kor-ig
Tiszavidéki	0	75	7.50	7.60	80	7.90
Pestvidéki	0	76	7.35	7.50	80	7.80
Bánsági	0	76	7.35	7.50	80	0.—
Bácskai	0	76	7.40	7.65	80	0.—
Rozs	0	elsőrendű	70—75	6.10	6.20	
		másodrendű	—	5.—	6.10	
Árpa		lakarmány	60—63	5.60	5.80	
		égetni való	62—64	5.40	5.60	
		sörözőre való	61—64	5.—	5.—	
Zab		—	39—41	5.60	5.65	
Tengeri	0	bánsági	—	6.05	6.20	
		másodmő	—	6.20	6.30	

Határidő-üzlet

Budapest, aug. 13. (A nagybecskereki Lloyd-társulat távirata.) A mai tozsde az árak nagyjából változatlanok. Déli záratkor a következő árakat jegyezték:

Buza (októberre)	7.35
Buza (áprilisra 1904.)	7.60
Tengeri (augusztusra)	6.17
Tengeri (májusra 1904.)	5.05
Zab (októberre)	5.35
Rozs (októberre)	6.17

Vonatok érkezése és indulása

Nagybecskerekre, illetve Nagybecskerekéről.

Érvényes 1903. május hó 1-től.

Érkezik:

a) A nagybecskereki pályaudvarra:

Temesvár, Versecz, Zsombolyáról: délelőtt 9 óra 33 p.
Pancsováról: délután 5 óra 55 p.
Budapest—Szegedről: reggel 7 óra 22 p.; délután 4 óra 35 p.
Budapest—Nagyikindáról: este 9 óra 53 p.

b) A nagybecskerek-bégaparti pályaudvarra:

Zsombolyáról, Verseczről, Alibunárról és Temesvárról: este 7 óra 15 p.
Módosról: minden kedden, pénteken és vasárnapon reggel 6 óra 23 p.
Pancsováról: reggel 7 óra 23 p.
Zsombolyáról: (keskenyvágányu vonal) reggel 8 óra 23 p.; este 6 óra 55 p.

Indul:

a) A nagybecskereki pályaudvarról:

Zsombolya, Temesvár, Verseczre: délután 4 óra 45 p.
Pancsovára: délelőtt 8 óra 23 p.; délután 6 óra 20 p.
Szeged—Budapestre: d. e. 11 óra 12 p.; este 6 óra 46 p.
Nagyikinda—Budapestre: reggel 6 óra 7 p.

b) A nagybecskerek-bégaparti pályaudvarról:

Temesvár, Versecz, Antalfalva—Pancsova és Alibunára: reggel 3 óra 33 p.
Zsombolyára: (keskenyvágányu vonal) reggel 3 óra 58 p.; délután 5 óra 10 p.
Módosra: minden kedden, pénteken és vasárnapon délelőtt 11 óra 38 p.

A „Torontál” kiadóhivatalában

kapható

Somfai Jánosnak

Kutyavár

és más apróbb históriák

című könyve,

melyet úgy a sajtó, mint a közönség nagy elismeréssel fogadott.

Ára:

● fűzve 3 kor. = kötve 5 kor. ●

(524—x.42)

Köszönetnyilvánítás.

Mindazon t. urak és hölgyek, kik szeretett és felejthetetlen fiunk elhalálózása alkalmával részvétüket kifejezni s a temetésen résztvenni szivesek voltak, fogadják ezuton hálás köszönetünkel.

Kelt Perlaszon, 1903. augusztus hó 12-én.

Vuchetich-család.

(665-1.1)

Akár szép. Akár eső.
„R ó z s a“-szállodában.

Péntek, 1903. augusztus hó 14-én

a temesvári

Elite Varieté Ensemble

utolsó előadása LICHTENSTEIN SOMA igazgatása alatt.

JAQUES PAUL

híres salohumerista

és a többi művészek fellépte.

Fényes családi műsor.

Belépődíj 1 korona. Kezdődik este 8 órakor.

Számos látogatásért esedez (652-x.3)

Lichtenstein, Erdődy,
igazgató. Rózsa-szálloda vendéglőse.

„Gyógyhelyek gyöngye!“

Gyönyörű, előkelő nyári tartózkodó hely. — A déli vasút Pölschach nevű állomásához közel, 7 órányira Budapestről, Pragerhofon át.

Rohitsch-Sauerbrunn

Az idény tartama májustól szeptemberig.

1902-ben 3100 vendég látogatta a fürdőt. Annak fennállása óta a legmagasabb létszám.

A „Tempelquelle“ és „Styriaquelle“ nevű források leginkább megközelítik Karsbad és Marienbad gyógyforrásait. Gyógyító hely gyomor-, bel-, máj- és vesebajok, valamint a légző-szervek hurutja, epekövek és hólyagbántalmak ellen. — Nagy kiterjedésű park, valamint lomb- és tűlevelű erdőségek sétakura számára. — Három nagy fürdőhelyiség, melyekben meleg, hideg és ásványos vízi fürdők vannak elhelyezve. — Tej-, savó- és kefir-kúra. — Kifűző fürdői zenekar. Sportversenyjátékok. Változatos társadalmi élet. Árjegyzéket készségelel küld (633a-3.3)

gyógyhely.

az igazgatóság.

Tomasevác község előljáróságától.

1369. sz. 1903. 653-3.3

Hirdetmény.

Alólirott község előljárósága közhírré teszi, hogy a község tulajdonát képező vadászati jogát 1903. évi augusztus 22-én d. e. 9 órakor 6 egymásutáni évre nyilvános árverés útján bérbeadja.

A feltételek a jegyzői irodában betekintheők

Tomasevác, 1903. évi augusztus hó 9-én.

Perics, Jagodics,
jegyző. bíró.

Ház-eladás.

A Sas-utcában újból épült ház — hivatalnokoknak különösen alkalmas — szabad kézből nagyon előnyös feltételek mellett eladó.

Bővebbet ugyanott.

(609-3.3)

A nagykikindai járás főszolgabírójától.

6437. szám. I. 1903.

655-3.3

Pályázat.

Torontálvármegye nagykikindai járásához tartozó Mokrin községben az állatorvosi állás lemondás folytán megüresedvén, arra pályázatot nyitok.

Ezen állással évi 1200 korona fizetés és a szabályrendeletileg megállapított huszszentlészi, nemkülönbén a nagyméltóságú magy. kir. földmivelségi miniszterium 95.000/903. szám alatt kiadott rendeletének 181. §-ában meghatározott díjszedéssel van egybekötve.

Megjegyzem, hogy Mokrin község 9000 felüli lakossága túlnyomó többsége szerb ajku, miért is a szerb vagy rokon szlav nyelv tudása kívánatos volna.

Felhívom ezen állásra pályázni óhajtó okleveles állatorvosokat, hogy pályázati kérvényüket folyó évi szeptember hó 15-ig küldjék be hivatalomhoz.

Nagykikindán, 1903. évi augusztus hó 9-én.

Tellecsky,
főszolgabíró.

SOK PÉNZT!

1000 koronát is havonta szerezhet bárki becsületes uton. (Mellékkeresetképpen is.)
Bővebb felvilágosítást következő címen kell kérni:

„Reell 72“
Annoncen-Abteilung des „Merkur“
Stuttgart, Bergstrasse.

Arlejtési hirdetmény.

Jázova községben 1499 korona kőműves- és ácsmunka, valamint 1249 korona asztalos munka lesz folyó évi augusztus 23-án d. e. 9 órakor a község-házánál árlejtés útján kiadandó.

Vállalkozók felvilágosítást a hivatalos órák alatt a jegyzői irodában nyerhetnek.

Kelt Jázován, 1903. augusztus 10.

Hatz, Ács József,
jegyző. bíró.

KALAP- ÉS URIDIVAT- ÜZLETÉT

f. évi augusztus 1-én átvettem. Amidőn a t. közönséget arra kérem, hogy atyám irányában tanusított bizalmát továbbra részemre is fentartani sziveskedjék, vagyok b. szolgálatára mindenkor készen

kiváló tisztelettel

LIPTAY DEZSŐ, KALAP- ÉS URIDIVAT-KERESKEDO.
NAGYBECSKEREK, HUNYADI-(FŐ)UTCA.

Kiadó lakások.

A Gizella-part 462. sz. alatt
egy lakás (3 utcai szoba, 1 udvari szoba, zárt folyosó és mellékhelyiségekből, villamvilágítás bevezetve).

Továbbá:

Melencei-utca 445. sz. alatt
egy udvari lakás (2 szoba, zárt folyosó, előszoba, konyha, éléskamra stb. villanyvilágítás)

november hó 1-től kiadók.

Bővebb felvilágosítást nyújt (664-3.1)

BENKOVICH MIHÁLY,
gyógyszerész.

885. ki. sz. 903.

644-3.3

Arlejtési hirdetmény.

Torontálvármegye törvényhatósági bizottsága által megállapított rendes költség-előirányzat alapján a klekki róm. kath. templomépület külső helyreállítására pályázatot hirdetünk.

Az engedélyezett összeg 900 korona.

Az árlejtés folyó évi augusztus hó 19-én d. e. 10 órakor fog tartatni.

Utóajánlat nem fogadtatik el.

A helyreállítási munkálat feltételei a jegyzői irodában betekintheők.

Kelt Klekken, 1903. évi augusztus hó 5-én.

Hollstein Ede, Lischerong Gáspár,
jegyző. bíró.

Orvosi vélemény

a kénmentes **Ilona** ártézi vizről.

Kézmárczky Tivadár dr., Wagner János dr. és Angyán Béla dr. egyetemi tanárok, a kénmentes „Ilona“ ártézi vizről szóló véleményükben mondják, hogy az feltétlenül bakteriummentes. Járványos betegségek fellépténél, a mikor a vízvezeték, vagy kútviz az egészségre ártalmas lehet, annak élvezete nagyon ajánlható.

o o o (600-20.10)

Kapható majdnem az összes vendéglő-, fűszer- és csemegekereskedésekben.

Árak házhoz szállítva:

1/2 liter töltés	14 fillér.
1 " " "	22 " "
1 1/2 " " "	28 " "
2 " " "	34 " "

Megrendelések KLEIN IZIDOR urnál Nagybecskerek, Gimnázium-utca 412. eszközölhetők.

Telefon 74.